

Phá vỡ những ranh giới tâm thức cùng “Black or White” của Michael Jackson

ISSN: 2734-9195 09:05 19/01/2026

Phá vỡ ranh giới xã hội trước hết là phá vỡ ranh giới trong tâm thức. Đó cũng chính là con đường mà Phật giáo đã chỉ ra, con đường chuyển hóa từ bên trong, để thế giới bên ngoài có thể đổi thay một cách bền vững.

Khi *Black or White* ra mắt vào năm 1991, Michael Jackson không chỉ lên tiếng trước vấn đề phân biệt chủng tộc đang âm ỉ trong xã hội Mỹ, mà còn chạm đến một tầng sâu hơn của khủng hoảng nhân loại: xu hướng phân chia thế giới bằng những ranh giới do chính tâm thức con người tạo ra.

Ba thập niên đã trôi qua, ca khúc ấy vẫn vang lên như một lời chất vấn: liệu con người đã thật sự vượt qua được những đối đãi nhị nguyên - đen và trắng, ta và người, tương đồng và khác biệt - hay chưa?

Hình minh họa. Nguồn: Internet

Từ góc nhìn Phật học, *Black or White* có thể được xem như một bản tuyên ngôn mang tinh thần phá chấp, đặt con người trở về với cái nhìn không bị che phủ bởi định kiến và vô minh.

Ranh giới không bắt đầu từ xã hội, mà từ tâm phân biệt

"It don't matter if you're black or white"

(Chẳng quan trọng bạn là da đen hay da trắng)

Thông điệp cốt lõi của ca khúc được lặp đi lặp lại như một mệnh đề giản dị nhưng dứt khoát. Michael Jackson không phủ nhận sự khác biệt hình tướng, mà phủ nhận việc đặt giá trị con người lên những khác biệt ấy.

Trong Phật học, đây chính là biểu hiện của tâm phân biệt (vikalpa), một dạng nhận thức chia tách thực tại thành các cặp đối lập. Khi tâm bị dẫn dắt bởi phân biệt, con người không còn thấy được bản chất duyên sinh và bình đẳng của mọi sự sống.

Bình đẳng như một sự thật, không phải một khẩu hiệu

"And I told about equality"

And it's true"

(Và tôi đã nói về sự bình đẳng)

Và đó là sự thật)

Bình đẳng trong Black or White không được trình bày như một yêu sách xã hội, mà như một sự thật hiển nhiên bị lãng quên. Phật giáo từ rất sớm đã khẳng định: mọi chúng sinh đều có Phật tính, không ai cao quý hay thấp hèn hơn về bản chất.

Bất công và kỳ thị không phát sinh từ sự khác biệt tự nhiên, mà từ cái nhìn bị chi phối bởi vô minh, nơi con người tự gán giá trị cho nhau dựa trên hình tướng bên ngoài.

Xung đột tập thể và cộng nghiệp vô minh

"Protection for gangs, clubs and nations"

Causing grief in human relations"

(Sự bảo hộ cho băng nhóm, hội nhóm và các quốc gia)

Là nguyên nhân gây khổ trong quan hệ nhân sinh)

Đoạn rap trong bài mở rộng vấn đề từ cá nhân sang bình diện toàn cầu. Khi sự phân biệt được thể chế hóa thành phe nhóm, quốc gia, chủng tộc, thì xung đột trở thành hệ quả khó tránh.

Phật học gọi đây là cộng nghiệp, nghiệp chung được hình thành từ nhận thức sai lầm tập thể. Chiến tranh, kỳ thị sắc tộc hay tôn giáo đều khởi nguồn từ cùng một gốc rễ: niềm tin rằng “ta khác và hơn người”.

Từ chối bị định nghĩa - tinh thần vô ngã

“I’m not going to spend my life being a color”

(Tôi sẽ không sống cả đời chỉ để mang một màu da)

Hình minh họa. Nguồn: Internet

Câu hát này thể hiện rõ tinh thần giải phóng nội tâm. Michael Jackson từ chối để bản thân bị đóng khung trong bất kỳ nhãn dán nào. Điều này tương ứng với giáo lý vô ngã của Phật giáo: không có một bản ngã cố định để đồng nhất với danh xưng, màu da hay vai trò xã hội.

Chỉ khi buông bỏ những định danh ấy, con người mới có khả năng tương duyên cùng nhau bằng sự hiểu biết và tôn trọng chân thật.

Tình huynh đệ và cái nhìn tương tức

“If you’re thinkin’ of being my brother...”

(Nếu bạn muốn là anh em của tôi...)

Tinh thần “anh em” trong ca khúc không mang tính cảm tính, mà đặt trên nền tảng của sự liên đới giữa con người với con người. Phật giáo gọi đó là tương tức: không ai tồn tại biệt lập, mọi sự sống đều nương tựa lẫn nhau.

Khi thấy được sự tương tức ấy, ranh giới “đen - trắng” tự nhiên mất đi ý nghĩa.

Lời bàn: “Black or White” trong thế giới đương đại

Ba mươi lăm năm sau ngày Black or White ra đời, thế giới vẫn chưa thoát khỏi bóng dáng của phân biệt sắc tộc và kỳ thị dưới nhiều hình thức tinh vi hơn. Từ xung đột sắc tộc, bài ngoại, đến định kiến văn hóa và tôn giáo, những ranh giới tưởng chừng đã mờ đi lại liên tục được dựng lên trong các bối cảnh chính trị, kinh tế và xã hội khác nhau.

Hình minh họa. Nguồn: Internet

Trong bối cảnh ấy, *Black or White* không chỉ là một ca khúc của quá khứ, mà trở thành một tấm gương soi chiếu hiện tại. Điều đáng suy ngẫm là: dù tiến bộ khoa học và công nghệ không ngừng, tâm thức con người dường như vẫn vận hành theo những mô thức cũ của phân biệt và đối đãi.

Từ góc nhìn Phật học, phân biệt sắc tộc không phải là vấn đề của màu da, mà là vấn đề của nhận thức chưa được chuyển hóa. Khi con người còn nhìn thế giới qua lăng kính “ta - người”, “chúng ta - họ”, thì bạo lực và loại trừ vẫn còn đất tồn tại. Ngược lại, khi góc nhìn được đặt trên nền tảng vô ngã và từ bi, sự khác biệt không còn là mối đe dọa, mà trở thành điều kiện để thấu hiểu và chung sống.

Michael Jackson, bằng âm nhạc, đã đặt ra một lời nhắc nhở giản dị nhưng bền bỉ: phá vỡ ranh giới xã hội trước hết là phá vỡ ranh giới trong tâm thức. Đó cũng chính là con đường mà Phật giáo đã chỉ ra, con đường chuyển hóa từ bên trong, để thế giới bên ngoài có thể đổi thay một cách bền vững.

Câu hỏi suy tư gợi mở

+ Những “ranh giới đen - trắng” nào đang âm thầm tồn tại trong cách ta nhìn người và nhìn đời?

+ Liệu chúng ta đang chống lại phân biệt bằng sự tỉnh thức, hay vô tình tái tạo nó dưới những hình thức khác?

+ Ta có thể bắt đầu phá vỡ những ranh giới ấy từ chính đời sống thường nhật của mình như thế nào?

Tác giả: **An Tịnh Như**

Hình minh họa. Nguồn: Internet

“Black Or White” - Michael Jackson

[Dad:] Hey!

[Cha:] Này!

[Kid:] What?!

[Con:] Gì cơ?!

[Dad:] Turn that off!

[Cha:] Tắt cái đó đi!

[Kid:] Dad, this is the best part!

[Con:] Bố ơi, đoạn hay nhất mà!

[Dad:] Turn it off!

[Cha:] Tắt đi!

[Kid:] No!

[Con:] Không!

[Dad:] It's too late for this. Turn it off!

[Cha:] Khuya rồi, tắt ngay đi!

[Kid:] Dad, this is the best part! Come on!

[Con:] Bố ơi, đoạn hay nhất đó! Đi mà!

[Dad:] No, turn it off now!

[Cha:] Không, tắt ngay bây giờ!

[Kid:] No, this is the I want to listen to it, OK?!

[Con:] Không, đây là con muốn nghe tiếp, được chưa?!

[Dad:] You've got things to do tomorrow ... turn it off now!

[Cha:] Mai con còn việc phải làm... tắt ngay!

[Kid:] Yeah, right. Too late. Sure. Eat this.

[Con:] Ừ, phải rồi. Muộn quá rồi. Được thôi. Ăn cái này đi.

[Michael Jackson:]

I took my baby on a Saturday bang

Tôi đưa người yêu tôi đi chơi vào một tối thứ Bảy náo nhiệt

“Boy, is that girl with you?”

“Hê, cô gái đó đi cùng cậu à?”

Yes, we're one and the same

Đúng vậy, chúng tôi là một

Now I believe in miracles

Giờ thì tôi tin vào những điều kỳ diệu

And a miracle has happened tonight

Và một phép màu đã xảy ra tối nay

Hee

(Hú / tiếng cảm thán)

But if you're thinkin' about my baby

Nhưng nếu bạn đang nghĩ về người yêu của tôi

It don't matter if you're black or white

Thì chẳng quan trọng bạn là da đen hay da trắng

Ooh

(Âm cảm thán)

They print my message in the Saturday Sun

Họ in thông điệp của tôi trên tờ Saturday Sun

I had to tell them I ain't second to none

Tôi phải nói với họ rằng tôi không hề kém cạnh ai

And I told about equality

Và tôi đã nói về sự bình đẳng

And it's true

Và điều đó là sự thật

Either you're wrong or you're right

Hoặc là bạn sai, hoặc là bạn đúng

Ooh

(Âm cảm thán)

But if you're thinkin' about my baby

Nhưng nếu bạn đang nghĩ về người yêu của tôi

It don't matter if you're black or white

Thì chẳng quan trọng bạn là da đen hay da trắng

Ooh

(Âm cảm thán)

Don't look at that

Đừng nhìn như thế

I am tired of this devil

Tôi đã quá mệt mỏi với cái ác này

I am tired of this stuff

Tôi đã chán ngán tất cả những thứ này

I am tired of this business

Tôi đã mệt mỏi với cái kiểu đó

So when the going gets rough

Nên khi mọi thứ trở nên khó khăn

I ain't scared of your brother

Tôi không sợ anh em của bạn

I ain't scared of no sheets

Tôi không sợ mấy tấm áo choàng trắng

(ám chỉ Ku Klux Klan)

I ain't scared of nobody

Tôi không sợ bất cứ ai

Girl, when the goin' gets mean

Em à, khi mọi thứ trở nên khắc nghiệt

[L.T.B.:]

Protection for gangs, clubs and nations

Sự bảo hộ cho băng nhóm, hội nhóm và các quốc gia

Causing grief in human relations

Gây ra đau khổ trong quan hệ giữa con người

It's a turf war on a global scale

Đó là cuộc tranh giành lãnh thổ trên quy mô toàn cầu

I'd rather hear both sides of the tale

Tôi thà lắng nghe cả hai phía của câu chuyện

See, it's not about races

Thấy không, chuyện này không phải về chủng tộc

Just places

Mà là về nơi chốn

Faces

Về khuôn mặt

Where your blood comes from

Máu bạn đến từ đâu

Is where your space is

Thì đó là không gian của bạn

I've seen the bright get duller

Tôi đã thấy những điều tươi sáng dần trở nên mờ nhạt

I'm not going to spend my life being a color

Tôi sẽ không sống cả đời chỉ để mang một màu da

[Michael Jackson:]

Don't tell me you agree with me

Đừng nói với tôi rằng bạn đồng ý với tôi

When I saw you kicking dirt in my eye

Khi tôi thấy bạn hất bụi vào mắt tôi

But if you're thinkin' about my baby

Nhưng nếu bạn đang nghĩ về người yêu của tôi

It don't matter if you're black or white

Thì chẳng quan trọng bạn là da đen hay da trắng

I said if you're thinkin' of being my baby

Tôi nói rằng nếu bạn muốn là người yêu của tôi

It don't matter if you're black or white

Thì chẳng quan trọng bạn là da đen hay da trắng

I said if you're thinkin' of being my brother

Tôi nói rằng nếu bạn muốn là anh em của tôi

It don't matter if you're black or white

Thì chẳng quan trọng bạn là da đen hay da trắng

(Các đoạn cảm thán, nhịp điệu)

It's black, it's white

Đó là đen, đó là trắng

It's tough for you to be that

Thật khó để bạn bị đóng khung như thế

It's black, it's white

Đó là đen, đó là trắng

It's black, it's white

Đó là đen, đó là trắng

It's tough for you to be that

Thật khó để bạn phải là như vậy

It's black, it's white

Đó là đen, đó là trắng